

Pedagogikadagi muammolar va ularning yechimlari

Guliston Davlat Pedagogika Instituti
Pedagogika fakulteti pedagogika yo‘nalishi
1-kurs talabasi
Pirnayeva Umida Xoldor qizi

Annotatsiya: Ushbu maqolada pedagogikadagi muammolar va ularning yechimlari, pedagoglar faoliyatida muammolar yechimlarini amaliy qo‘llash usullari haqida.

Kalit so‘zlar: pedagogika, pedagog, ma‘naviyat, ta‘lim, metod, texnologiyalar, mafkura.

Kirish

Ajdodlarimiz ma‘rifat, ma‘naviyat va madaniyatni qanday qilib yosh avlodga o‘rgatish ularni komillikka yetaklash yo‘llari, qonun-qoidalarini muttasil izlaganlar. Bu esa pedagogika fanining maydonga kelishiga sabab bo‘lgan. Chunki, insonning ma‘rifatli bo‘lishi va ma‘naviy komillikka erishishi pedagogika fanining yetakchiligida amalga oshiriladi. Ma‘lumki, mamlakatimiz taraqqiyoti va kelajagi ta‘lim-tarbiya sohasidagi sifat o‘zgarishlari qilib yuqori samaradorlikka erishishga, ularning jahon ta‘limi talablari bilan mosligi va amaliy hayotdagi o‘rnini qay darajada topayotganligiga bog‘liq. Ta‘lim-tarbiyadagi sifat o‘zgarishlar va yuqori samaradorlik ko‘proq milliy pedagogikamizning tarixiy ildizlari va zamonaviy yutuqlarini talabalar ongiga singdirishni qay darajada olib borilganligiga bog‘liq bo‘lib, u barkamol avlod tarbiyasida mustahkam asos bo‘ladi. Shunday asoslarda ta‘lim-tarbiya berish bo‘lajak mutaxassislarni yangicha sharoitlarda ishlashga tayyorlovchi innovatsion jarayon bo‘lib, oldingi egallagan bilimlar asosida ijobiy pedagogik samaralarni beruvchi yangicha yondashuv texnologiyalarini yaratish va joriy etishdan iboratdir. Bu talablarni bajarish ta‘lim-tarbiya jarayonini ilm-fan va texnika-texnologiyalarning eng so‘nggi yutuqlari asosida, zamon talablarini hisobga olgan holda tashkil etish muammosi mavjudligini ta‘kidlaydi.

Pedagogika fani ijtimoiy fanlar tizimiga kirib, u o‘zining nazariy, milliy va amaliy asoslariga ega. Pedagogika fanining nazariy asoslari: pedagogika fanining nazariy

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

Issue 2. February 2024

asoslari inson aqliy kamolotini yuksaltirishga qaratilgan, xalqimiz tomonidan yaratilgan boy tajriba, ilmiy-tadqiqotlarga doir nazariy va metodik manbalarga, oʻrta Osiyo va jahon maʼrifatparvar, mutaffakkir olimlarning asarlariga suyangan holda barkamol shaxsni tarbiyalash, oʻqitishning qoida va umumiy qonuniyatlariga asoslanadi. Pedagogika fanining milliy asoslari: pedagogika fanining milliy asosi taʼlim muassasalarini har bir millatning milliy merosi bilan umuminsoniy, umumbashariy qadriyatlarni bogʻlagan holda amalga oshiradi. Pedagogika tajribalarni umumlashtirish, uning yutuqlarini amaliyotga qoʻllash, pedagogika fanining va maktabdagi oʻquv tarbiyaviy jarayonlar samaradorligiga taʼsir qiladi. Hozirgi kunda pedagogika fani faqat yosh avlodni shakllantirish uchungina muhim boʻlib qolmay, balki uning roli jamiyatning hamma sohalarida muhim boʻlmoqda. Hozirgi davrda ishlab chiqarishda yoki xalq xoʻjaligining biror bir sohasida kompleks tarbiyaviy tadbirlarni qoʻllamasdan turib biror bir natijaga erishish mumkin emas. Jamiyatda juda koʻp umumiy, iqtisodiy va tashkiliy muammolar bir vaqtda u yoki bu jihatdan tarbiyaviy muammolar ham boʻlib qolmoqda. Hozirgi davrda pedagogikaning metodologik muammolari ayniksa oʻtkir tus oladi. Oʻzbekiston Respublikasining istiqloli munosabati bilan istiqlol mafkurasi shakllandi. Xalq taʼlimi tizimi yaslidan boshlab, oliy oʻquv -tarbiya muasasalari boshqarmalarini rivojlantirish sohasida kompleks tadbirlar ishlab chiqishni, oʻquv tarbiya ishlari darajasi hozirgi davr talabi asosida yaxshilashni, taʼlim metodlarini takomillashtirishni, pedagogik kadrlar malakasini oshirishni va ularni tayyorlashni davr talabi asosida yaxshilashni talab etadi. Bu masalalarni muvaffaqiyatli hal etishi, koʻp tomonlama oʻqituvchilarning pedagogika fani arboblari va xalq taʼlimi organlarining umummetodologik tayyorgarligiga bogʻliq. Hozirgi taraqqiyot tarbiyaning muhim masalalarini birinchi planga qoʻymoqda, mafkuraviy ishlarni kuchaytirish, taʼlimning mazmunini milliy lashtirish, uni takomillashtirish, taʼlimning tashkiliy shakl va metodlarini takomillashtirish, nazariy va amaliy masalalarini hal qilishga yangicha yondashish, metodologik muammolar ustidakoʻproq fikr yuritishni talab qilmoqda. Umumiy maʼlumot muammosi hozirgi davrdagi eng muhim muammolaridan biridir, bu uning hozirgi davr talabiga javob berishi milliyliigi, umuminsoniy sifatlarni shakllantirishga xizmat qilish, oʻquv materiallarini tashkil qilish va tanlash prinsplariga mos boʻlishi kabilardir. Bular ilmiy bilimlarning koʻpayib borayotgan hajmi bilan maktabda ularga oʻrganish sharoitlari oʻrtasidagi ziddiyatni yoʻqotishga yordam beradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI

A.M.Novikovning ta'kidlashicha, pedagogik tadqiqot muammosi mantiqan o'rnatilgan qarama-qarshilikdan sizib chiqadi: faqat fanga oid, ilmiy bilimning yassiligiga olib o'tilgan, fan tilida ifodalangan jihatlardangina ajratib olinadi. Qarama-qarshilik yechimining dastlabki sharti-vositasi ishlab chiqilganda, variant mavjud bo'ladi. Ilmiy ish bilan amaliy masalani ajratib olish muhim. Amaliy masaladan ilmiy muammoga o'tish uchun, ikki tartibni amalga oshirish kerak: berilgan amaliy masalani echish uchun qaysi ilmiy bilimlar kerakligini aniqlash; ushbu bilimlar fanda borligini aniqlash; agar bilimlar bor bo'lsa, ularni tanlab olish, tizimlashtirish, foydalanish zarur bo'lsa, u holda ilmiy muammoning o'zi mavjud emas; agar kerakli bilimlar yo'q bo'lsa yoki to'liq boim asa, muammo yoki muammolar majmui yuzaga keladi.

Xodjayev o'zining "Pedagogik tadqiqotlar metodologiyasi" darsligida shunday deydi: "Ta'lim-tarbiya jarayonining tarixiylik, milliylik va umuminsoniylik qonuniyati pedagogik ilmiy tadqiqotlarning metodologik asosi, yo'riqnomasidir. Faqatgina pedagogik merosni, ta'lim-tarbiya taraqqiyoti tarixini o'rganish emas, pedagogik ilmiy tadqiqotning barcha yo'nalishlari tarixiylik, milliylik va umuminsoniylik qonuniyatiga asoslanadi. Har bir masalaning rivojlanish bosqichlari bo'yicha ilmiy, ommabop adabiyotlarni o'rganmasdan tadqiqotni amalga oshirib bo'lmaydi.

Muhokama

Ta'lim muassasalarining o'quv-tarbiya ishlari jarayonini o'rganish asosida tadqiq etilayotgan muammo holat aniqlanadi, tajriba avvali va yakunida qo'lga kiritilgan ko'rsatkichlar o'rtasidagi farq to'g'risidagi ma'lumotga ega bo'linadi. Pedagogik kuzatish murakkab va o'ziga xos xususiyatlarga ega. Kuzatish aniq maqsad asosida, uzluksiz, izchil va tizimli amalga oshirilsa, kutilgan natijani qoidaga kiritish mumkin. Olib borilayotgan pedagogik kuzatish ta'lim-tarbiya sifatini oshirish, o'quvchi shaxsini shakllantirishga xizmat qilsa, mazkur metodning ahamiyati yanada oshadi. Ammo, har bir bolaning o'z iqtidori, dunyoqarashi, qiziqishi mavjud. Pedagogik tajriba (eksperiment - lotincha «sinab ko'rish», «tajriba qilib ko'rish») metodi. Pedagogik tarbiya metodidan muammo yechimini topish imkoniyatlarini o'rganish, mavjud pedagogik sharoitlarning maqsadga erishishning kafolatlay olishi, ilgari surilayotgan tavsiyalarning amaliyot-da o'z in'ikosiga ega bo'la olishi hamda samaradorligini aniqlash maqsadida foydal aniladi. Muayyan muammo echimini topishga yo'naltirilgan pedagogik tajriba ma'lum doirada, soni aniq belgilangan respondentlar

ishtirokida amalga oshiriladi. Mazkur metoddan foydalanish tadqiqotchi tomonidan ilgari surilayotgan maxsus metodikaning samaradorligini aniqlay hamda unga baho bera olishi zarur

Natija

O‘quvchilarda tarixiy tafakkuming rivojlanganlik holatini aniqlash quyidagi darajalar asosida tahlil etildi: yuqori - o‘quvchi tarixiy voqea sodir bo‘lgan vaqt, voqelikni sodir bo‘ush vaqti bilan bogliqlikda uni ketma-ketligi va davomiyligi haqida aniq tushunchaga ega; Vatanimiz jahonda yuz bergan voqealarni vaqt nuqtai nazaridan taqqoslay oladi; tarixiy voqea sodir boigan joyning nomi, voqeani mazkur hududda sodir bo‘lishi sabablarini tushuntirib bera oladi; voqeaning Vatanimiz tarixi bilan aloqadorligini baholay oladi; voqeaning sodir bo‘lish sabablari, voqeadada ishtirok etgan shaxslar haqida toiiq ma’lumotga ega; voqeaning mahamiyatini toiiq baholay oladi; o‘rta - o‘quvchi tarixiy voqea sodir bolgan vaqt, voqelikni sodir boiish vaqti bilan bog‘liqlikda uning ketma-ketligi va davomiyligi haqida tushunchaga ega; Vatanimiz va jahonda yuz bergan voqealarni vaqt nuqtai nazaridan taqqoslay oladi; tarixiy voqea sodir bolgan joyning nomi, voqeani mazkur hududda sodir bolishi sabablarini izohlaydi; voqeaning sodir boiish sabablari, voqeadada ishtirok etgan shaxslar haqida ma’lumotga ega; voqeaning ahamiyatini baholay oladi; quyi - o‘quvchi tarixiy voqea sodir bo‘lgan vaqt haqida tushunchaga ega; tarixiy voqea sodir bo‘lgan joyning nomini biladi; voqeadada ishtirok etgan shaxslar haqida ma’lumotga ega, biroq voqelikning yuzaga kelish sabablari va uning ahamiyatini tushuntirib berishda qiynaladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytsak hozirgi kunda pedagogikadagi muammolar eng muhim va dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Aynan shu muammolar va ularning yechimlari hozirgi davrda ham tadqiq qilinmoqda. Ilg‘or pedagogik tajribani o‘rganish. unga asoslanib yangi pedagogik hodisa va qonuniyatlarni ochish o‘quv-tarbiya jarayoniga yaxshi sifatli o‘zgarishlar kiritadi, o‘quvchilarning bilish faoliyatini boshqarish, yangi turdagi o‘quv jarayonini modellashtirish muammolarini yechishga sabab bo‘ladi. Pedagogik tajriba o‘qituvchining o‘quv ishlari jarayonida egallaydigan bilim, ko‘nikma va malakalari yig‘indisidir. Pedagogik tajribani to‘plash pedagogik mahoratning muhim tarkibiy qismlaridan biri bo‘lib, u pedagogik faoliyatni samarali tashkil etish omili hisoblanadi. Pedagogik tajribani to‘plash tizimi quyidagi tarkibiy qismlardan tashkil

topadi:

1. Maqsadni belgilash.
2. Muammolarni to‘plash.
3. Muammolarni tahlil etish, umumlashtirish, xulosa qilish.
4. Yutuqlarni aniqlash va amaliy faoliyatga tatbiq etish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” //Barkamol avlod- O‘zbekiston taraqqiyotining poydevori. –T.: “Sharq” nashriyot matbaa-konserni. 1997-yil.
2. Mavlonova R., Vohidova N., Rahmonqulova I., Pedagogika nazariyasi va tarixi (darslik) –T.: “Fan va texnologiya” nashriyoti 2010-yil.
3. B. Xodjayev, A. Choriyev, Z. Saliyeva Pedagogik tadqiqotlar metodologiyasi (darslik).2018
4. Kayumova M., Hakimova M., To‘rabekov F. Ta'lim va o‘rganish nazariyasi //Архив научных исследований. – 2022. – Т.
5. Kayumova, Mekhribonu, Muhabbat Hakimova, and Farhod To‘rabekov. "Ta'lim va o‘rganish nazariyasi." Архив научных исследований 2.1 4. Kayumova, M., Hakimova, M., & To‘rabekov, F. (2022).

**Research Science and
Innovation House**